

обосновывает положение о том, что отсутствие действенного механизма защиты прав человека и запрета дискриминации как на международном, так и на региональном уровнях неизбежно будет противоречить идеям правового социального государства и гражданского общества. В связи с этим делается вывод, что разработка эффективного механизма защиты прав человека и запрет дискриминации являются неотложными задачами современности.

Ключевые слова: равенство, принцип недискриминации, толерантность, права человека, социальная справедливость, Европейский суд по правам человека.

Tovpeko Ya. The principle of non-discrimination in the context of European integration process and human rights

The article examines the aspects of nature and realization of the principle of non-discrimination in the context of human rights and globalization. It is reported that acts on human rights of international importance and legislation of the most countries of the world, including Ukraine, are based on the principles of justice, equality and non-discrimination. The author justifies the position that the lack of effective mechanism of protection of human rights and non-discrimination both at international and regional levels inevitably conflict with the ideas of social legal state and civil society. In this regard, it is concluded that the development of an effective human rights protection mechanism and prohibition of discrimination are a significant target to achieve.

Key words: equality, principle of non-discrimination, tolerance, human rights, social justice, The European Court of Human Rights.

УДК 340.12

*Денис Васильович Федоркін,
аспірант відділу теорії держави і права
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України*

КОМУНІКАЦІЙНА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Усі функції управління державою потребують прийняття рішень, комунікації та обміну інформацією. Головна вимога у прийнятті рішень — наявність адекватної та точної інформації. Комунікація — єдиний спосіб отримання такої інформації. Комунікація як функція управління державою являє собою обмін інформацією, знаннями, інтелектуальною власністю в процесі взаємодії соціальних груп, особи, суспільства тощо.

Держава є власником, носієм та розпорядником публічної влади. Важлива та необхідна умова функціонування влади — отримання, аналіз, інформування та ефективне використання інформації. Таким чином, державне управління — це прийняття і реалізація рішень, заснованих на результативності використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій.

Означеною проблемою займалися такі видатні вчені, як Д. Андреев, Н. Глазунова, О. Зайчук, В. Козбаненко, Н. Кузнецова, М. Назаров, Н. Оніщенко, М. Рассолов та ін. Щоб зрозуміти всю суть комунікаційної функції держави, передусім необхідно з'ясувати, що ж являє собою функція держави.

Зазначимо, що функції держави відображають її динамічну характеристику. Вони розкривають зміст діяльності держави для досягнення і здійснення тих цілей і завдань, які стоять перед нею у певний історичний період. Однак функції держави як основні напрями її діяльності не слід отождествляти із самою діяльністю, оскільки на практиці держава іноді ухиляється або спотворює ці напрями. Також не слід їх отождествляти з метою і завданнями, що стоять перед державою. Якщо мета вказує на те, до чого прагне держава, а завдання — на засоби і способи її досягнення у певних

умовах, то функція відображає скоординовані напрями діяльності державного механізму. Одне завдання може вирішуватися за допомогою виконання декількох функцій.

Функції — це об'єктивно необхідні напрями діяльності держави, без яких суспільство не може нормально існувати і розвиватися. Вони сформувалися у певних сферах суспільного життя і потребують узгоджених управлінських рішень і дій всіх складових державного механізму. Тому функції держави не слід ототожнювати з функціями окремих державних органів.

Функції відображають не тільки напрями виборчого впливу держави, а й узгодження, співставлення управлінської діяльності держави з аналогічною діяльністю інших громадських об'єднань. Отже, функції держави об'єктивно обумовлені закономірностями функціонування політико-правової системи, особливостями взаємодії суспільства і держави, актуальними метою і завданнями, що постають перед нею як протягом всієї історії використання держави, так і в певний історичний період. Водночас вони виокремлюються серед інших напрямів діяльності держави не стільки за ступенем важливості поставлених завдань, скільки за ступенем спільності, комплексності діяльності держави. При їх реалізації вагоме значення має суб'єктивний фактор, оскільки тільки від людей залежить, наскільки правильно зрозумілі ці закономірності і наскільки адекватно обрані засоби і способи вирішення поставлених перед суспільством проблем.

Однак кожна функція має свій об'єкт (сферу суспільного життя) і зміст (ті управлінські кроки і конкретні дії, які робить держава для досягнення соціально корисних цілей).

Перелік та зміст функцій конкретної держави зумовлюються низкою чинників внутрішнього і зовнішнього характеру. Серед цих факторів особливо слід виокремити своєрідність сутності держави (чий інтереси вона виражає і забезпечує), особливість й актуальність економічних, політичних, національних, екологічних та інших проблем, що стоять перед суспільством. Отже, на одному етапі історичного розвитку держави пріоритетом може бути економічна функція, на другому — політична чи соціально-культурна функції, на третьому — функція оборони тощо. Однак якщо функції залишаються відносно постійними, то форми і методи їх здійснення змінюються з часом залежно від завдань, що стоять перед суспільством.

Перші у світі держави виконували вельми невеликий перелік функцій. Зміст більшості із них був яскраво виражений у класовому характері. Держава активно підтримувала соціальне розширення суспільства і переважно забезпечувала задоволення інтересів економічно панівних класів і соціальних груп.

З розвитком й ускладненням соціальних зв'язків, зі зміною становища людини в навколишньому світі зростає управлінська роль держави, змінюються її функції. Одні з них відмирають, втрачаючи колишнє значення, другі змінюються, треті виникають вперше.

Класовий зміст функцій сучасної держави проявляється не настільки жорстко і відкрито, як це було раніше. Для цього використовуються непрямі способи, пов'язані з системою податків і зборів, трудового законодавства тощо. Підвищується значущість загальносоціальних функцій. Якість їх виконання зумовлює цінність і соціальну затребуваність держави загалом. Якщо не приділяти увагу саме цим функціям, то виникає ослаблення, а з часом і зникнення держави. У функціях наочно можна простежити національні особливості країни, оскільки держава зобов'язана забезпечувати геополітичні інтереси етносу, підтримувати розвиток національної культури, мови тощо.

Особливої актуальності для функцій сучасної держави набувають фактори, що викликають необхідність міждержавного співробітництва для вирішення проблем виживання цивілізації загалом. До них можна віднести, насамперед, екологічні проблеми, що відображають негативні наслідки науково-технічного прогресу, питання ядерного озброєння, демографічні, сировинні та інші міжнародні проблеми сучасності.

Таким чином, функції держави — це основні напрями діяльності держави, що є засобом досягнення певних завдань, які відображають соціальну природу держави, її призначення як основного засобу здійснення політичної влади [5, с. 283].

На сьогодні існують такі основні функції держави: економічна (забезпечує нормальне функціонування і розвиток економіки, у тому числі засобами охорони існуючих форм власності, організації зовнішньоекономічних зв'язків тощо); політична (забезпечення державної і громадської безпеки, соціальної і національної злагоди, охорона суверенітету держави від зовнішніх посягань

тощо); соціальна (здійснення заходів із задоволення соціальних потреб людей, підтримання необхідного рівня життя населення, забезпечення необхідних умов праці тощо); ідеологічна (підтримка певної ідеології, організація освіти, підтримка науки, культури тощо); екологічна (охорона навколишнього середовища, раціональне використання природних ресурсів, відновлення оточуючого середовища); охоронна (охорона права й інтересів особи, охорона громадського порядку, боротьба з правопорушеннями) [10, с. 73].

Враховуючи те, що суспільство і держава розвиваються з кожним днем, на нашу думку, необхідно виокремити ще таку функцію держави, як комунікаційна. Розглянемо вказане питання детальніше.

Для нормальної ефективної діяльності держави вагоме значення має все, що пов'язане з прийомом, переробкою та інформуванням. У такому випадку необхідна синхронізація, правильне і точне розуміння переданого, щоб подальші дії були також цілеспрямовані й ефективні. Отже, багато чого залежить від держави, побудови комунікативної структури, комунікативного зв'язку з суспільством. Процеси комунікації, в яких бере участь держава та суспільство, є життєво важливими. У повсякденній роботі держава повинна використовувати інформацію з різних доступних джерел. Оперативна діяльність держави відрізняється від її діяльності у прийнятті рішень, водночас вони взаємопов'язані і залежать від інформації, що обробляється і передається всередині держави. Процеси комунікації дозволяють державі ефективно виконувати свою роботу і приймати рішення для досягнення поставленої мети. Комунікація в організаційному контексті означає взаємодію між людьми. Це процес обміну інформації та передача відомостей між двома людьми або в групі людей. Організаційна комунікація — це процес, за допомогою якого держава розвиває систему надання інформації та передачі відомостей великій кількості людей всередині держави, окремим індивідам та інститутам за її межами. Вона служить необхідним інструментом у координації діяльності по всій вертикалі і горизонталі управління державою, дозволяє отримувати необхідну інформацію [3].

Комунікацію розглядають як процес соціальної взаємодії, який об'єднаний у знаковий контекст. Мета комунікації полягає у досягненні приймаючої сторони точного розуміння «відправленого повідомлення». На сьогодні державі без комунікації важно існувати. Відсутність комунікації призводить до неможливості виявлення координації різних видів діяльності і співпраці між державою та суспільством.

Уявлення про комунікативні процеси в державі побудовані на таких трактуваннях комунікації. Комунікація (одноразовий акт) — це процес передачі повідомлення від джерела до одержувача з метою зміни поведінки останнього. Комунікація (комунікаційний процес) — це обмін інформацією між сторонами. Основна мета комунікаційного процесу — забезпечення розуміння інформації, що надходить до суспільства за допомогою обміну, спілкування тощо.

Усі види управлінської діяльності держави засновані на обміні інформацією, тому комунікацію іноді називають сполучним процесом. Комунікація та інформація різні, але пов'язані між собою поняття. Комунікація включає і те, що передається, і те, як це «що» передається. Для того щоб комунікація відбулася, необхідно, як мінімум, наявність двох суб'єктів. За характером сприйняття інформації комунікація поділяється на пряму або цільову (в яких мета повідомлення закладена в його текст), непряму (в яких інформація закладена «між рядків») і змішану.

Комунікація забезпечує реалізацію основних функцій держави. Ефективна комунікація сприяє підвищенню показників діяльності держави та рівня задоволеності суспільства, формуванню почуття причетності у роботі держави.

На сьогодні одна з вагомих сфер, що провокують виникнення проблем у державі, — неефективна комунікація. Якщо у суспільства немає можливості обмінюватися інформацією, воно не зможе працювати разом і досягати поставленої мети. Отже, ефективна комунікація є умовою успішної роботи будь-якої держави.

Зазначимо, що комунікація важлива для держави, оскільки: вона необхідна для ефективного управління, добре налагоджена комунікація сприяє організаційній ефективності; майстерність комунікації необхідна для вираження дієвості авторитету і волі держави.

Інформація в сучасному суспільстві є найважливішим джерелом влади. Держава, будучи центральним інститутом влади, активно використовує інформаційні відносини: інформація пов'язує

між собою державу і громадянське суспільство. Найважливішим фактором, що визначає ефективність державної влади, є рівень її інформаційного забезпечення, ступінь оснащення сучасними технічними, технологічними і телекомунікаційними системами.

Інформаційні ресурси держави — це її національне надбання. Кількість, якість і доступність інформаційних ресурсів багато в чому визначають рівень розвитку держави, її статус у світовому співтоваристві, впливають на стан і політику держави і, безперечно, стануть визначальним фактором політичного розвитку в ХХІ ст. У зв'язку з цим важливого значення набуває розробка інформаційних систем, що забезпечують інформаційними ресурсами вищі органи влади, а також розвиток засобів комунікації [4, с. 154—159].

Масова комунікація — це процес повідомлення інформації за допомогою технічних засобів — засобів масової інформації або комунікації (преса, радіо, телебачення, комп'ютерні мережі тощо) — широкій аудиторії. Різновидом масової комунікації є комунікація в державних органах, що здійснюють функції державного управління.

Серед безлічі варіантів комунікаційних технологій безперечним лідером за останні роки став Інтернет. Він є важливим елементом інформаційної інфраструктури світової спільноти. Темпи його поширення мають «вибуховий» характер, на українському ринку загальнодоступних телекомунікаційних мереж він витісняє всіх конкурентів. Міжнародна комп'ютерна мережа Інтернет сьогодні являє собою демократичну і швидко зростаючу систему доступу до електорату. З точки зору західних і деяких вітчизняних експертів, він цілком реально стане в найближчі роки основним засобом забезпечення відкритості влади для широкої публіки, що, безумовно, слід враховувати в реальній практичній діяльності. Водночас використання локальних і глобальних інформаційних мереж призвело до появи такого терміна, як «комп'ютерна безпека». Питання захисту даних у глобальних комп'ютерних мережах вимагає особливого і ретельного опрацювання, особливо якщо це стосується впровадження Інтернет в органи державної влади. Це питання також несе політичний аспект, оскільки безпосередньо пов'язане з національною безпекою: адже інформація є найціннішим ресурсом держави.

Таким чином, наявність розвиненої інформаційної інфраструктури, що інтегрує всі рівні органів державної влади та управління, застосування ефективних засобів збору, систематизації, класифікації, передачі і зберігання великих обсягів інформації, сучасних технологій отримання та обробки даних, їх аналізу і моделювання є умовою і показником ефективності державного управління [9, с. 118—123].

Ще один аспект використання інформаційних технологій — комп'ютерне моделювання соціально-політичних процесів, що реалізуються у державі і суспільстві, яке засноване на використанні інформаційних і математичних моделей.

Розглядаючи питання використання комп'ютерного моделювання соціально-політичних процесів, слід чітко уявляти, що математична модель, формалізуючи соціально-політичні явища, структури і процеси, допомагає спростити реальну дійсність. У застосованій математичній моделі, як правило, використовуються або функціональні, або кореляційні зв'язки, а не причинно-наслідкові відносини, тому математичне моделювання може розглядатись як проміжний етап соціально-політичного аналізу.

На сьогодні комп'ютерне моделювання все ширше застосовується у прикладних дослідженнях. Це допомагає виявити реальні структурні елементи середовища, що впливають на розвиток політичної ситуації, оцінка можливих варіантів розвитку подій і ризику в результаті передбачуваних дій суб'єкта державної політики та його потенційної соціальної опори, прогнозування результатів виборів і внесення коректив у хід виборчої кампанії тощо. У кожному конкретному випадку необхідно оцінювати як ступінь дійсної потреби в комп'ютерному моделюванні, так і межі його ефективного застосування [11, с. 24—26].

Впровадження математичних методів і комп'ютерних засобів у практику державного управління для дослідження і вирішення суспільних проблем водночас має більш глибокі причини, які не зводяться ні до особливостей політичного процесу, ні до специфіки українських умов. Суспільство загалом переживає переломний момент, пов'язаний із лавиноподібним наростанням інформаційних потоків. Не випадково фахівці ведуть мову про інформаційний бар'єр, подолання якого можливо лише при якісній зміні механізму переробки інформації в системі управління. Інакше

кажучи, сьогодні державне управління потребує надійного аналітичного інструментарія, що дає можливість оперативно проводити багатоаспектні комплексні дослідження.

Одвічна проблема взаємовідносин влади і суспільства набуває в епоху глобальної інформатизації та комунікаційної відкритості принципово іншого змісту. Річ у тому, що зв'язок влади з суспільством існує при будь-якому політичному режимі, інакше тоді не може бути відносин влади й управління. Відмінності між цими взаємовідносинами у тому, що в тоталітарних системах авторитаризму і деспотії влада тримається переважно на покірності і страху, і, навпаки, демократичний режим передбачає ставлення влади до громадянина як до вільного партнера і рівноправного учасника управління суспільством і державою.

Демократизація взаємовідносини держави і суспільства у їх взаємодії в державно-управлінських процесах передбачає створення атмосфери довіри і злагоди в постійному діалозі між державними структурами і суспільними інститутами, які представляють інтереси громадян. Взаємозворотня комунікація, яка виходить від державного апарату і громадських кіл, диктуються зростаючим динамізмом, мінливістю і вимогами соціального середовища до системи державного управління. З організаційної точки зору, безперервність таких двосторонніх інформаційних контактів необхідна для моніторингу та прогнозування подій у мінливих умовах соціального буття, для своєчасної та адекватної реакції на події та надання належного впливу на них. Таким чином, у системі державного управління діє своєрідний механізм «раннього оповіщення» про небезпеку (можливий конфлікт, криза тощо), допомагаючи запобігти небажаним соціальним наслідкам [8, с. 121–126].

Встановлення зв'язків між державними структурами та суспільством сприяє створенню зовнішнього і внутрішнього середовища, сприятливого для ефективної діяльності державних органів, що, в свою чергу, служить провідником зворотного зв'язку у владно-управлінських відносинах (англ. *publicrelations* — відносини з публікою, зовнішні зв'язки) в організаційних структурах, у тому числі і державних, вже давно є значущою сферою діяльності найбільш соціально розвинених країн.

Зв'язок із суспільством виник із функціональної потреби знайти такий спосіб соціальної комунікації, при якому суб'єкт і об'єкт державного управління існували б не як різнополюсні, а як взаємозалежні учасники суспільних відносин. Отже, зв'язок із суспільством, який вже міцно сформувався у західних країнах як сфера знань і діяльності, отримують обґрунтоване поширення і на життєвому просторі української держави.

Проведена в останні роки модернізація вітчизняної системи державного управління, враховуючи зарубіжний досвід, дозволила сприйняти їх корисні управлінські інструменти і технології, які спочатку застосовувалися в управлінні приватними компаніями. З другого боку, останнім часом посилилася політична роль соціально-психологічних методів управління діяльністю суспільства у різних сферах. Зростання освіченості, кваліфікації фахівців, інтернаціоналізація та глобалізація основних сфер суспільної життєдіяльності вимагають від держави використання більш складних і тонких методів управління. Сьогодні, щоб управляти подіями, вже не достатньо керувати поведінкою людей, необхідно впливати на їх свідомість і почуття, формуючи громадську думку і настрої [2, с. 330–335].

Щоб ефективно виконувати функції управління, державні органи потребують громадської підтримки, це означає зацікавлену участь громадян у справах держави, активне користування всіма законними правами та свободами. Широка громадська підтримка можлива за наявності постійного чесного діалогу між державою та суспільством. Формування благодатного соціально-комунікаційного простору стає усвідомленою необхідністю будь-якої організації, що функціонує в суспільстві, яка досягла інформаційно розвиненого рівня цивілізаційної досконалості. Розглянуте під таким кутом зору державне управління передбачає встановлення та експлуатацію цілеспрямованих комунікацій, які здійснюють зв'язок із різними групами населення — з виборцями, засобами масової інформації, політичними партіями, громадськими об'єднаннями та рухами, релігійними конфесіями, професійними спілками, підприємницькими структурами, інвесторами, кредиторами, міжнародними організаціями тощо.

Зв'язок із суспільством у системі державного управління — це цілеспрямована взаємодія структур державного апарату з громадянами та суспільними інститутами, яку можна визначити

як реалізовану ними інформаційно-комунікативну функцію публічної влади та управління, що дозволяє оцінювати ставлення різних прошарків населення до тих чи інших рішень і дій, ідентифікувати проголошену та реально проведену політику, співвідносити реалізовані програми з суспільними інтересами, формувати масові уявлення з будь-яких проблем для набуття суспільного розуміння, підтримки у прийнятті і виконанні певних заходів [1, с. 215–217].

Активність і значущість громадської думки визначається характером структури суспільства, рівнем його розвитку, культури, демократичних інститутів і свобод. У плюралістичному суспільстві звичними формами його вираження є вибори органів влади, участь громадян у законодавчій, виконавчій, судовій та контрольній діяльності, преса та інші засоби соціальної комунікації, зборів тощо. Особливо слід виокремити роль засобів масової інформації (преса, радіо, телебачення, Інтернет тощо), які продукують і поширюють інформацію, що має загальне значення. Зазначимо, що ЗМІ закономірно включені в систему державного управління поряд із законодавчою, виконавчою і судовою владою, набуваючи статусу «четвертої влади».

Під час виконання оціночних, аналітичних, контрольних і регулятивних функцій громадська думка здатна трансформуватися у досягнення управлінських цілей, наприклад, відстеження процесу виконання управлінських рішень. Тим самим громадська думка є активним суб'єктом державного управління, включеним у процес прийняття важливих рішень. Отже, вона є чинником, що впливає на демократизм державної влади й управління залежно від того, наскільки вони чутливі (прислухаються і зважають на неї).

Зазначимо, що традиційно переважають два інформаційних потоки: «зверху», що походить від органу влади — «прямий зв'язок», і «знизу» — «зворотний зв'язок» із суспільством, який відгукується на управлінські імпульси влади. Технологічний прогрес соціального спілкування у процесі державного управління привніс досконалі засоби комунікації, які створюють своєрідне середовище, характеризується єдністю загальних «кругових» інформаційних потоків, що переповнюють соціальний простір. У результаті цього формуються соціально-комунікативні відносини, які мають адресну передачу інформації, яка виходить від державних структур як за їх ініціативою, так і за відповідними запитами громадськості у зв'язку з певними інтересами [6, с. 15–18].

Управління інформаційним обміном між державними організаціями та громадськістю передбачає знання їх особливостей, специфіки інформаційного впливу різних видів комунікації. Існують такі види комунікацій у державному управлінні: зовнішні (що виходять за межі організації, наприклад, звернення Президента до народу, прес-реліз, що відсилається у ЗМІ, урядове повідомлення тощо); внутрішні (що здійснюються у межах самої організації, наприклад, відомчий інформаційний бюлетень, наради експертів, внутрішні радіо і телебачення, наради, збори тощо).

Збільшення інформаційних потоків, необхідність і значущість постійних контактів держави і суспільства у взаємозацікавленому обміні призвело до створення у структурах державних органів підрозділів зі зв'язків з громадськістю. Залежно від специфіки державного органу і тих сфер, на які поширюється його вплив, такі підрозділи можуть бути декількох типів, які умовно можна охарактеризувати трьома найбільш типовими моделями [7, с. 161–170].

Перша модель полягає в інформуванні громадськості про діяльність державного органу. Цим завданням займаються прес-служби, відділи зв'язків зі ЗМІ, політичними партіями та громадськими організаціями. Поширювана інформація має односторонній характер, оскільки вона дозується з метою створення позитивного образу за допомогою пропагандистських методів. Її ще називають «асиметричною», оскільки тут не виникає належної зворотньо-поступальної реакції суспільства. Однобічність інформаційного потоку не дозволяє повною мірою виконувати цю функцію і не виправдовує демократичних очікувань суспільства.

Друга модель включає в себе використання не просто відомих пропагандистських методів і прийомів для поширення позитивної інформації про свою діяльність, а й спеціальних технологій, здатних переконувати насамперед ту частину суспільства, на яку орієнтуються у певний момент і з певної проблеми. Цю модель називають «двосторонньо асиметричною», оскільки до уваги береться реакція сторони, на яку відбувається вплив, але лише настільки, наскільки це може бути вигідним або невигідним для державного органу.

Третя модель передбачає не тільки регулярне інформування з боку державного органу для поліпшення взаєморозуміння між ним та громадськістю, а й служить для своєчасного запобігання

конфліктних ситуацій та координації своєї діяльності відповідно до суспільних інтересів. Її називають «двосторонньо симетричною», оскільки в ній використовуються способи, які дозволяють з точністю відповідати інтересам демократичного суспільства. Ця модель може вважатися більш етичною, оскільки, коли влада не боїться звинувачень у некомпетентності або неефективності, коли влада стійка, відкрита для суспільного діалогу, тоді вона, якщо не цілком виправдовує довіру народу, то цілком може користуватися нею, спиратися і розраховувати на неї.

Таким чином, комунікація в управлінні державою та муніципальними утвореннями — це не лише актуальна теоретична проблема. Сучасні наукові принципи і прийоми дозволяють впроваджувати нові інформаційні підходи та моделі управління в усі її види, і, перш за все, в державне управління. Застосування на практиці сучасних інформаційних і комунікаційних технологій сприяє підвищенню оперативності прийняття та ефективності контролю виконання рішень, забезпечення стійкості та оптимізації процесу державного й муніципального управління, будучи його невід’ємною функцією та одним із дієвих засобів. Поширення соціальних комунікацій в управлінні, розширення масштабів і підвищення ролі інформаційних технологій, комп’ютерних мереж, телекомунікацій у перспективі будуть зростати. Отже, зросте і значення цих факторів для оптимізації управлінських рішень держави, для тісного зв’язку з інституційним та всім соціальним середовищем.

Список використаних джерел

1. Глазунова Н. И. Государственное (административное) управление : учеб. / Н. И. Глазунова. — М. : Велби ; Проспект, 2006. — 560 с.
2. Государство и муниципальное управление / сост. ЛА. Кузнецова. — Челябинск : Изд-во ЮУрГУ, 2004. — 623 с.
3. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
4. Козбаненко В. А. Государственное управление: основы теории и организации : в 2 т. : учеб. / В. А. Козбаненко. — М. : Статус, 2002. — Т. 1. — 366 с.
5. Мала енциклопедія теорії держави і права / за заг. ред. Ю. Л. Бошицького. — К. : Вид-во Європейського університету, 2010. — 368 с.
6. Назаров М. М. Массовая коммуникации в современном мире: методология анализа и практика исследований / М. М. Назаров. — М. : Едиториал УРСС, 2002. — 102 с.
7. Никодимов И. Ю. Информационно-коммуникационная функция государства и механизм ее реализации в современной России: теоретический и сравнительно-правовой анализ : дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.01 / И. Ю. Никодимов. — СПб., 2001. — 409 с.
8. Основы теории управления : учеб. пособ. / под ред. В. Н. Парахиной, Л. И. Ушвицкого. — 2-е изд., доп. и перераб. — М. : Финансы и статистика, 2005. — 304 с.
9. Рассолов М. М. Проблемы управления и информация в области права / М. М. Рассолов. — М. : Юридическая литература, 2001. — 352 с.
10. Теорія держави і права. Академічний курс : підруч. / за заг. ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 688 с.
11. Тихомиров М. М. Системы информационной и интеллектуальной поддержки управленческой деятельности в структурах государственной службы / М. М. Тихомиров. — М. : Изд-во Рос. акад. гос. службы, 2001. — 185 с.

Федоркін Д. В. Комунікаційна функція держави: теоретико-правовий аналіз

У статті зроблено теоретико-правовий аналіз комунікаційної функції держави. Наголошено, що комунікація є одним зі способів для отримання адекватної та точної інформації для управління державою. Зазначено, що комунікаційна функція забезпечує взаємозв’язок і взаємодію різних правових явищ, таких як правотворчість, правозастосування, юридична відповідальність.

Ключові слова: функція, держава, комунікація, інформація, комунікаційна функція.

Федоркин Д. В. Коммуникационная функция государства: теоретико-правовой анализ

В статье сделана теоретико-правовой анализ коммуникационной функции государства. Отмечено, что коммуникация является одним из способов для получения адекватной и точной информации для управления государством. Отмечено, что коммуникационная функция обеспечивает взаимосвязь и

взаимодействие различных правовых явлений, таких как правотворчество, правоприменение, юридическая ответственность.

Ключевые слова: функция, государство, коммуникация, информация, коммуникационная функция.

Fedorkin D. The communication function of the state: theoretical and legal analysis

In this article the author tried to make a theoretical and legal analysis of the communications functions of the state. The author emphasizes that communication is one way to obtain adequate and accurate information to government. Also indicated that the communication function provides the interconnection and interaction of various legal phenomena, such as law-making, law enforcement, legal liability.

Key words: function, state, communication, information, communication function.

УДК 321 (091); 340 (091); 342 (092)

*Леся Вікторівна Худояр,
провідний інженер
відділу історико-правових досліджень
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України*

ДЕІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВІ ЧАСІВ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1648–1676 рр.

Деінтеграційні процеси в українському праві часів Української національної революції 1648–1676 рр. були зумовлені декількома чинниками.

Під час Української національної революції 1648–1676 рр. на території сучасної України оформилося декілька фактично автономних козацьких державних утворень — Запорозька Січ, Гетьманщина, території козацьких полків Правобережної України та Слобожанщини. Існували суттєві відмінності систем джерел права та змісту норм права у цих державних утвореннях.

Право козацько-гетьманської доби мало партикулярний характер. Партикулярне право, на відміну від загального права, регулює правове життя окремих регіонів, місцевостей, міст або окремих станів, класів, груп населення у конкретних місцевостях, містах і населених пунктах. Тому коло джерел права та зміст правових норм, які визначали правовий статус кожної із груп українського населення на територіях Правобережної і Лівобережної України, Слобожанщини, Запорозької Січі, а також окремих населених пунктів у багатьох випадках суттєво різнилися.

Зокрема, населення України поділялося на: 1) стани: козаків, селян, міщан і духовенство; 2) правлячу верхівку — козацька старшина, міський патриціат (у містах з магдебурзьким правом) та чернь (рядові козаки, селяни, міське населення, яке не мало міського громадянства); 3) олігархів (великі землевласники, багаті купці та багаті представники церковної ієрархії), середній клас (ремісники, промисловці, селяни-землевласники, торгівці тощо), бідноту (безземельні козаки та селяни, наймані робітники тощо) та особисто залежних людей (кріпаки, «піддані», «послушні» тощо).

Такий поділ, зумовлений особливостями структури українського суспільства та її еволюцією протягом XVII–XVIII ст., не зовсім збігається із класичним розумінням станової організації суспільства, оскільки в межах одного стану перебувають різні за майновим, політичним та юридичним статусом групи населення. Така ситуація спостерігалася включно до 1783 р., коли актами Катерини II було юридично оформлено кріпосне право і посполиті були остаточно закріпачені,